

सन २०२२-२३ या आर्थिक वर्षाकरीता इको टूरिझम राज्य योजनेअंतर्गत पाणथळे, सरोवरे इत्यादी ठिकाणाच्या जैवविविधतेचे व्यवस्थापन (२४०६ २२९५) लेखाशीर्षातर्गत अनुदान वितरण करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: साववि-२०२२/प्र.क्र. ४६/फ-११
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : ९.११.२०२२.

वाचा:-

- १) वित्त विभाग, शासन परिपत्रक क्र.अर्थसं-२०२२/प्र.क्र.४३/अर्थ-३, दि. ०४.०४. २०२२
- २) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास) म.रा. नागपूर, यांचे पत्र क्र.कक्ष-१/पी/यो/नबाप्र/ प्र.क्र.४५/१५९/२०२२-२३, दि. २३.०६.२०२२.
- ३) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास) म.रा. नागपूर, यांचे पत्र क्र.कक्ष-१/पी/यो/नबाप्र/ प्र.क्र.४५/३८३/२०२२-२३, दि. २५.१०.२०२२.
- ४) प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (सामाजिक वनीकरण) म.रा. पुणे, यांचे पत्र क्र.कक्ष-१/योजना/ प्र.क्र.१४/८२८/२०२२-२३, दि. २८.०९.२०२२
- ५) महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय क्र. साववि-२०२२/प्र. क्र. ४६/फ-११, दि. ११.०७.२०२२.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यात सिंचन प्रकल्पांची संख्या मोठ्या प्रमाणात असल्याने जलाशये निर्माण होऊन त्यामध्ये स्थलांतरीत पक्षी मोठ्या प्रमाणावर येताना आढळतात. राज्यात जायकवाडी, नांदूर-मध्यमेश्वर, उजनी इ. जलाशये यासाठी प्रसिध्द आहेत. त्याबरोबर अनेक शहरांभोवती, शहरासाठी पिण्याचे पाणी तसेच औद्योगिक क्षेत्रासाठी पाणी उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने मध्यम प्रकल्प, तलाव निर्माण करण्यात आले आहेत. या जलाशयांमध्ये देखील काही प्रमाणावर स्थलांतरीत पक्षी, स्थानिक पक्षी, पशु, मनुष्य इत्यादींचा वावर असतो, तसेच या जलाशयांमध्ये मासे, पाणवनस्पती इ. आढळतात. या जलाशयामध्ये Bio-Pressure वाढत असल्याने जलाशयातील जैवविविधता धोक्यात आली आहे. तसेच जलाशयाचे प्रदुषण होताना आढळते. यास्तव वनेतर क्षेत्रातील जलाशयातील जैव विविधतेचे संवर्धन व व्यवस्थापन होणे आवश्यक आहे. याकरिता निसर्ग पर्यटन (राज्य) (२४०६ २२९५) अंतर्गत “पाणथळे, सरोवरे इ. ठिकाणच्या जैवविविधतेचे व्यवस्थापन” या योजनेतर्गत जलाशयातील प्रदुषणास आळा घालणे, जैवविविधतेचे संवर्धन करणे, स्थानिक लोकसहभाग व जनजागृती याद्वारे जैवविविधतेवरील हस्तक्षेप कमी करणे व इको टूरिझम विकसित करणे इ. कामे करण्यात येतात.

२. यास्तव मागणी क्र. सी-०७-२४०६, वनीकरण व वन्यजीवन राज्य योजनांतर्गत योजना (०२)(०६) निसर्ग पर्यटन (राज्य) (२४०६ २२९५) अंतर्गत पाणथळे, सरोवरे इ. ठिकाणच्या जैवविविधतेचे व्यवस्थापन या योजनेतर्गत सन २०२२-२३ करिता रु. ५०.०० लक्ष निधी अर्थसंकल्पित करण्यात आलेला आहे.

३. वित्त विभागाच्या संदर्भ क्र.१ चे परिपत्रकान्वये वित्तीय वर्ष सन २०२२-२३ करिता अर्थसंकल्पीय तरतूदीची मासिक निधी विवरणपत्रे, अर्थसंकल्पीय अंदाज, वाटप आणि संनियंत्रण प्रणालीवर (बीम्स) प्रशासकीय विभागांकडून नोंदविण्यात आल्यानंतर सन २०२२-२३ च्या प्रथम नऊमाहीकरीता (डिसेंबर, २०२२ अखेर) आवश्यक असणारा अनिवार्य व कार्यक्रमांतर्गत खर्चाचा अर्थसंकल्पीत निधी एकूण वार्षिक तरतूदीच्या ६०% च्या मर्यादेत अर्थसंकल्पीय अंदाज, वाटप आणि संनियंत्रण प्रणालीवर (बीम्स) वितरीत करण्याच्या अनुषंगाने सूचना देण्यात आलेल्या आहेत.
४. सदर योजनेअंतर्गत अर्थसंकल्पित असलेल्या नियतव्ययाच्या अनुषंगाने प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांचेकडून संदर्भ क्र. २ व ३ अन्वये ५०-इतर खर्च अंतर्गत एकूण रु. ६५.७३ लक्ष रकमेचे चालू बाब प्रस्ताव प्राप्त झाले असून अनुदान उपलब्ध करून देण्यास विनंती केली आहे. उक्त संदर्भ क्र. २ वरील प्रस्तावाच्या अनुषंगाने संदर्भ क्र. ४ वरील शासन निर्णयान्वये सन २०२२-२३ करिता सदर योजनेंतर्गत अर्थसंकल्पित रकमेच्या २१ टक्के निधीचे (रु.१०.५० लक्ष) वितरण करण्यात आले आहे. सद्यस्थितीत सदर योजनेंतर्गत कामांसाठी अर्थसंकल्पित रकमेच्या २१ टक्के अनुदान वितरीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

सन २०२२-२३ या वित्तीय वर्षात वन विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या इको टुरिझम राज्य योजनेअंतर्गत पाणथळे, सरोवरे इत्यादी ठिकाणाच्या जैवविविधतेचे व्यवस्थापन (२४०६ २२९५) योजनेकरिता रु. ५०.०० लक्ष नियतव्यय अर्थसंकल्पित करण्यात आलेला आहे. त्यापैकी ५०-इतर खर्च उद्दिष्टांतर्गत रु. १०.५० लक्ष (२१ टक्के) निधी वितरीत करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सदर निधी नियंत्रक अधिकारी म्हणून प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांच्याकडे सुपूर्त करण्यात येत आहे. या योजनेंतर्गत घ्यावयाच्या कामाची अंमलबजावणी कृती आराखड्याप्रमाणे, विहित कार्यपद्धतीनुसार आणि ठरविलेल्या मुदतीत करण्याबाबत दक्षता घ्यावी. याबाबत सविस्तर मार्गदर्शक सूचना क्षेत्रीय अधिकाऱ्यांना द्याव्यात आणि अंमलबजावणीबाबत वेळोवेळी आढावा घ्यावा. सदर निधी मंजूर असलेल्या योजनांवरच खर्च करण्यात यावा. मंजूर निधीपेक्षा जास्त खर्च होणार नाही याची नियंत्रक अधिकाऱ्यांनी दक्षता घ्यावी.

३. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), हे वर्ष २०२२-२३ मध्ये सदर योजनेंतर्गत वितरीत केलेल्या निधीबाबत उपयोगिता प्रमाणपत्र ७ दिवसांत शासनास सादर करतील.

४. ज्या प्रकरणी वन परिक्षेत्र अधिकारी/सहायक वनसंरक्षक यांनी त्यांना प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराबाहेर तांत्रिक/प्रशासकीय मान्यता दिली आहे, अशा प्रकरणी सक्षम अधिकाऱ्यांनी सुधारित तांत्रिक/प्रशासकीय मान्यता प्रदान केली आहे, याबाबत खातरजमा करूनच प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), नागपूर व प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (सामाजिक वनीकरण), पुणे यांनी सदर निधी वितरीत करावा.

५. सदर निधी वितरित करण्यापूर्वी प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांनी सदर योजनेसाठी सन २०२२-२३ करिता वितरित केलेला निधी अर्थसंकल्पीय वितरण प्रणालीव्यतिरिक्त अन्यत्र ठिकाणी वळती केला नसल्याची खात्री करावी.
६. सदर निधी खर्च करताना वित्त विभागाच्या संदर्भ क्रमांक १ येथील शासन परिपत्रकातील तरतुदी व महाराष्ट्र अर्थसंकल्पीय नियम पुस्तिका, वित्तीय अधिकार नियम पुस्तिका यामध्ये उल्लेख केलेल्या तरतुदी व वेळोवेळी दिलेल्या सूचनांचे पालन करण्यात यावे.
७. जिल्हानिहाय वितरीत तरतुदीची माहिती व राबविण्यात आलेल्या कार्यक्रमाची/झालेल्या खर्चाचा तपशील शासनास दरमहा विहित प्रपत्रात सादर करण्यात यावा. तसेच योजनेचे संनियंत्रण प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर यांच्यामार्फत व्हावे.
८. सदर योजने अंतर्गत होणारा खर्च खाली नमूद केलेल्या लेखाशीर्षाखाली सन २०२२-२३ च्या मंजूर अर्थसंकल्पीत निधीतून खर्ची टाकण्यात यावा.

मागणी क्र. सी-०७

२४०६, वनीकरण व वन्यजीवन

(०२) (०६) निसर्ग पर्यटन (राज्य) पाणथळे, सरोवरे इत्यादी ठिकाणाच्या जैवविविधतेचे व्यवस्थापन

(२४०६ २२९५) ५०- इतर खर्च

९. सदर शासन निर्णय, वित्त विभागाचे दि. ४.०४.२०२२ रोजीचे परिपत्रक तसेच वित्त विभागाच्या शासन निर्णय क्र. विअप्र/२०१३/प्र.क्र.३०/२०१३/विनिमय, भाग-२, दि. १७.०४.२०१५ अन्वये विभागास प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारास अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.
१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२२११०९१५३३०६८५१९ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(डॉ. रविकिरण गोवेकर)
मुख्य वनसंरक्षक (मंत्रालय)

प्रत,

१. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (वनबल प्रमुख), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
२. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (अर्थसंकल्प, नियोजन व विकास), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर.
३. प्रधान मुख्य वनसंरक्षक (सामाजिक वनीकरण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
४. मुख्य वनसंरक्षक/ वनसंरक्षक (प्रादेशिक) (११ वृत्त)
५. वनसंरक्षक, सामाजिक वनीकरण (६ वृत्त)
६. उप वनसंरक्षक (प्रा) (सर्व) / विभागीय वन अधिकारी (प्रा) / उपविभागीय वन अधिकारी (प्रा)

७. विभागीय वन अधिकारी, सामाजिक वनीकरण (सर्व जिल्हे)
८. महालेखापाल, (लेखापरीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१ व २ , मुंबई व नागपूर,
९. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
१०. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई ४०० ०३२.
११. निवासी परिक्षा लेखा अधिकारी, मुंबई
१२. वित्त विभाग, व्यय-१०, अर्थसंकल्प-०६ मंत्रालय, मुंबई-३२
१३. कार्यासन अधिकारी, फ-२, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१४. कार्यासन अधिकारी, ब-१, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१५. उप सचिव/अवर सचिव(सर्व), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
१६. निवडनस्ती फ-११.